

RAKKAUTTA LOPPUUN ASTI
Jh 13:1-15, II vk.
Saarna kiirastorstai-iltana
Matteuksen srk:ssa Hämeenlinnassa
(6.4.2023)

Teksti:

Johdantojake:

1. Mutta ennen pääsiäisjuhlaa, kun Jeesus tiesi hetkensä tulleen, että hän oli siirtyvä tästä maailmasta Isän tykö, niin hän, joka oli rakastanut omiansa, jotka maailmassa olivat, osoitti heille rakkautta loppuun asti.

Jeesus pesee opetuslastensa jalat:

2. Ja ehtoollisella oltaessa, kun perkele jo oli pannut Juudas Iskariotin, Simonin pojan, sydämeen, että hän kavaltaisi Jeesuksen, 3. niin Jeesus, tietäen, että Isä oli antanut kaikki hänen käsiinsä ja että hän oli lähtenyt Jumalan tyköä ja oli menevä Jumalan tykö, 4. nousi ehtoolliselta ja riisui vaippansa, otti liinavaatteen ja vyötti sillä itsensä. 5. Sitten hän kaatoi vettä pesumaljaan ja rupesi pesemään opetuslastensa jalkoja ja pyyhkimään niitä liinavaatteella, jolla oli vyöttäytynyt.

Opetuslasten ymmärtämättömyys:

6. Niin hän tuli Simon Pietarin kohdalle, ja tämä sanoi hänelle: "Herra, sinäkö peset minun jalkani?" 7. Jeesus vastasi ja sanoi hänelle: "Mitä minä teen, sitä et nyt käsitä, mutta vastedes sinä sen ymmärrät." 8. Pietari sanoi hänelle: "Et ikinä sinä saa pestä minun jalkojani." Jeesus vastasi hänelle: "Ellen minä sinua pese, ei sinulla ole osuutta minun kanssani." 9. Simon Pietari sanoi hänelle: "Herra, älä pese ainoastaan minun jalkojani, vaan myös kädet ja pää." 10. Jeesus sanoi hänelle: "Joka on kylpenyt, ei tarvitse muuta, kuin että jalat pestään, ja niin hän on kokonaan puhdas; ja te olette puhtaat, ette kuitenkaan kaikki." 11. Sillä hän tiesi kavaltajansa; sen tähden hän sanoi: "Ette kaikki ole puhtaat."

Jeesus selittää tekonsa merkityksen:

12. Kun hän siis oli pessyt heidän jalkansa ja ottanut vaippansa ja taas asettunut aterialle, sanoi hän heille: "Ymmärrättekö, mitä minä olen teille tehnyt? 13. Te puhuttelette minua opettajaksi ja Herraksi, ja oikein te sanotte, sillä se minä olen. 14. Jos siis minä, teidän Herranne ja opettajanne, olen pessyt teidän jalkanne, olette tekin velvolliset pesemään toistenne jalat. 15. Sillä minä annoin teille esikuvan, että myös te niin tekisitte, kuin minä olen teille tehnyt."

JOHDANTO (Jh 13:1)

- Jeesus on vetäytynyt yhdessä opetuslastensa kanssa Jerusalemissa heille tuttuun yläsaliin. Yläsaliin liittyvät tapahtumat ja keskustelut kattavat Johanneksen evankeliumissa peräti viisi lukua (luvut 13–17) Ne sisältävät runsaasti asioita, joita ei ole synoptisissa eli toisiaan muistuttavissa evankeliumeissa: Mt:ssa, Mk:ssa ja Lk:ssa. Johannes ei kerro esimerkiksi Ehtoollisen asettamisesta vaan opetuslasten jalkojen pesemisestä? Ehtoolliseen on Jh:ssa vain lyhyitä viittauksia jalkojen pesun yhteydessä. Koko jakso, jonka alusta tekstimme on, päättyy ns. ylimmäispapilliseen rukoukseen (luku 17). Siinä on koottuna koko Jh:n evankeliumin ydinasiat.
- Johanneksen evankeliumin ja synoptisten evankeliumien välillä on kronologinen ongelma, joka liittyy erityisesti pääsiäisaterian ajoitukseen. Ongelma ratkeaa virallisen juutalaisen ja

essealaisten kalenterin poikkeavuuksilla. Johannes seuraa evankeliumissaan essealaisten aurinkokalenteria, jossa meidän gregoriaanisen kalenterimme tavoin vuorokausi alkaa keskiyöllä. Sen sijaan synoptikot eli Mt, Mk ja Lk seuraavat juutalaista auringon ja kuun kiertoon perustuvaa kalenteria, jossa uusi vuorokausi alkaa klo 18 illalla. Syynä siihen, miksi Johannes ei käyttänyt juutalaista kalenteria oli ilmeisesti se, että hän vietti vanhuutensa, jolloin hän evankeliuminsa kirjoitti, Efesoksessa, joka sijaitsee israelilaisen kulttuurin ulkopuolella. – Mainittakoon, että essealaiset olivat pari sataa vuotta ennen Jeesusta syntynyt juutalainen laho tai ryhmittymä. Ennen katoamistaan kartalta essealaiset asustivat Punaisen meren luoteisrannikolla, ja tunnetaan nykyisin erityisesti Qumranin luolista tehtyjen tekstilöytöjen tähden. Qumranin tekstejä pidetään nimittäin essealaisten kirjoittamina.

3. Tekstissämme on kysymys pääsiäisateriasta, jota Jeesus opetuslapsineen vietti essealaista kalenteria seuraten päivää aikaisemmin kuin virallisessa juutalaisuudessa. Kun juutalaiset teurastivat pääsiäislampaansa sapatin aattona, todellinen uhrikaritsa, ”meidän pääsiäislampaamme” Kristus, teurastettiin samaan aikaan Golgatalla. Kreikan *deipnon* tarkoittaa päivän pääateriaa, joka kesti useita tunteja. Paavali käyttää samaa sanaa ehtoollisesta (1 Kr 11:20-21). Pääsiäisatrialla Jeesus asetti ehtoollisen sakramentin, kuten synoptikoista eli kolmesta ensimmäisestä evankeliumista ilmenee (erityisesti Lk 22:14-23), vaikka Johanneksen tekstistä varsinainen Ehtoollisen asettaminen puuttuikin.

Kaikkiaan pitkäperjantaihin sisältyivät ainakin seuraavat asiat: ehtoollisen asettaminen ja jalkojen pesu samalla aterialla, Jeesuksen keskustelut opetuslasten, erityisesti Pietarin ja Juudas Iskariotin, kanssa, Jeesuksen kavaltaminen, Getsemane, Jeesuksen vangitseminen kuulusteluineen ja ristiinnaulitseminen. Kyseisen päivän suomalainen nimi ”pitkäperjantai” on mielestäni erittäin osuva.

I JEESUS PESEE OPETUSLASTEN JALAT (Jh 13:2-5)

1. Juudas Iskariotin kavallus on Joh:ssa painokkaammin esillä kuin synoptikoilla eli Mt:ssa, Mk:ssa ja Lk:ssa. Johanneksen 13. luvussa, josta saarnatekstimme on, se tulee esiin neljästi (jakeissa 2 ja 10-11 sekä saarnatekstimme jälkeen jakeissa 18-19 ja 21-30). *Diabolos*, ”panettelija” ja ”erilleen heittäjä”, oli heittänyt Juudaksen sydämeen pahan ajatuksen jo Betaniassa pari päivää ennen pääsiäistä sen jälkeen, kun Maria, Martan ja Lasarusen sisar oli voidellut Jeesuksen kallisarvoisella nardusvoiteella spitaalia sairastavan Simonin talossa. Välittömästi Jeesuksen voitelon jälkeen Juudas oli tehnyt ylipappien kanssa sopimuksen Jeesuksen kavaltamisesta (Mk 14:10-11).
2. Jeesus tiesi tämän ja niinpä hän sanoi pääsiäisaterialla oltaessa opetuslapsilleen, että yksi teistä on kavaltava minut. Pietari tiedusteli Johanneksen välityksellä Jeesukselta kavaltajan henkilöllisyyttä, ja Jeesus vastasi: ”*Se on se, jolle minä kastan ja annan tämän palan.*” Niin hän otti palan, kasti sen ja antoi Juudalle, Simon Iskariotin pojalle. Ja silloin, sen palan jälkeen, meni häneen Saatanan. Niin Jeesus sanoi hänelle: ”*Minkä teet, se tee pian.*” Mutta ei kukaan aterioivista ymmärtänyt, mitä varten hän sen hänelle sanoi. Sillä muutamat luulivat, koska rahakukkaro oli Juudaalla, Jeesuksen sanoneen hänelle: ”*Osta, mitä tarvitsemme juhlaaksi*”, tai että hän antaisi jotakin köyhille. Niin hän, otettuaan sen palan, meni kohta ulos; ja oli yö. (j. 26-30.)

Näin Paholainen toimii tänäänkin. Hän heittää ensin synnillisen ajatuksen ihmismieleen ja pyrkii sitten vähitellen ottamaan vallan koko ihmisen elämään. Tästä Saatanan

menettelytavasta kertoo myös apostoli Jaakob kirjeessään käyttäen apunaan kuvaa vauvan kasvamisesta äidin sisällä (Jk 1:13-15).

3. Jeesus keskeytti aterioimisensa, nousi pöydästä, riisui vaippansa ja vyötti itsensä orjien käyttämällä liinavaatteella (*lintheum*), kaatoi vettä pesumaljaan ja alkoi pestä opetuslastensa jalkoja (13:4).

Vain pakanorja oli velvollinen pesemään isäntänsä jalat. Jeesus, jonka käsiin Isä oli antanut kaikki, ryhtyi suorittamaan pakanaorjan tehtävää, töistä halvinta (13:5). Tässä lienee viittaus siihen, että Jeesuksen suorittama pelastusteko Golgatalla tulee koskemaan myös ei-juutalaisia eli pakanoita. – Tähän välihuomautus: Palestiinassa ei käytetty kenkiä vaan sandaaleja; sukkiakin pidettiin vain pakkasella. Jalkojen pesussa likaisen työn lisä olisi ollut paikallaan.

Vertauskuva on ilmeinen ja samalla vahva: Jeesus riisuu pois isännän vaateen ja pukeutuu orjan asuun. Tämä kuvaa Jumalan Pojan täydellistä alentumista aina ristinkuolemaan asti, niin kuin Jesaja ennustaa ”Ebed Jahvesta” puhuessaan (Jes 53). Orja Jumalaahan ”Ebed Jahve” sanallisesti tarkoittaa. Myös Paavali sanoo Jeesuksesta, että ”vaikka hänellä olikin Jumalan muoto”, hän ei ”katsonut saaliiksensa olla Jumalan kaltainen, vaan tyhjensi itsensä ja otti orjan muodon” (Fl 2:6-7).

Yhteenveto: Kuolemalla Jeesus kukistaa kuoleman ja koko Pahan vallan ja palaa pääsiäisenä Isän luo rikkaampana kuin oli ennen ihmiseksi tuloaan. Hänellä on nyt ”saaliina” syntiin ja Pahan valtaan langenneesta ihmiskunnasta joukko, joka on niin suuri, ettei sitä kukaan voi lukea (Ilm 7:9-17).

II OPETUSLASTEN YMMÄRTÄMÄTTÖMYYS (Jh 13:6-11)

1. Tämän jakson ensimmäisistä jakeista (13:6-8) saa käsityksen, että Jeesus pesee viimeisenä Pietarin jalat asettaen näin ensimmäisen viimeiseksi. Tämä on väkevä muistutus Pietarille, joka vasta myöhemmin oppii läksynsä, sillä kirjeessään hän kehottaa seurakunnan kaitsijoita: ”Älkää herroina hallitko niitä, jotka teidän osallenne ovat tulleet, vaan olkaa laumanne esikuvia – – pukeutukaa keskinäiseen nöyryyteen – – ” (1 Pt 5:3-5).

Aterialla Pietari esiintyy kahdesti varsin uhmakkaana: *Ensin* Pietari sanoo Jeesukselle: ”Herra, sinäkö peset minun jalkani?” ja ”Et ikinä sinä saa pestä minun jalkojani” (j. 6 ja 8). *Sitten*, hetkeä myöhemmin Pietari vannoi Jeesukselle: ”Henkeni minä annan sinun edestäsi”, johon Jeesus vastasi: ”Sinäkö annat henkesi minun edestäni? Totisesti, totisesti minä sanon sinulle: ei laula kukko, ennen kuin sinä minut kolmesti kiellät.” (13:37-38.)

Pietarin vastaukset Jeesukselle osoittavat, että hän ei lainkaan käsittä Jeesuksen teon syvintä merkitystä. Hän ei voi ymmärtää, että Jeesus toimii orjan tavoin, mutta ei myöskään sitä, miksi Jeesus toimii näin. Kaikki opetuslapset olisivat ilmeisesti olleet valmiit pesemään Jeesuksen jalat, mutta eivät olisi suostuneet pesemään toistensa jalkoja. Hehän riitelivät vielä ehtoollisella eli aterian alkupuolella siitä, kuka heistä on suurin (Lk 22:24).

2. Jeesuksen teot voidaan ymmärtää vasta hänen kuolemansa ja ylösnousemisensa jälkeen. Saman asian Jesus sanoo myöhemmin uudelleen kaikille opetuslapsilleen: ”Minulla on vielä paljon sanottavaa teille, mutta te ette voi nyt sitä kantaa” (16:12).

On luonnollista, ettei inhimillinen käsityskyky jaksa ymmärtää Jeesuksen toimenpidettä, eihän se ollut riittänyt ymmärtämään hetkeä aikaisemmin edes Marian suorittamaa Jeesuksen ”pesua” nardusvoiteella (12:4-5). Vasta Jeesuksen taivaaseen ylentämisen ja helluntain jälkeen, kun Henki oli vuodatettu (14:26; 16:13), opetuslapset ymmärtävät tämän asian niin kuin monta muutakin asiaa.

Kun Pietari edellisen kerran antoi Jeesukselle niin kutsuttua ”korjaavaa palautetta”, vastaus oli tylympi: ”Väisty taakseni, Saatana! Olet minulle vahingoksi, koska ajattelet asiaa ihmisten etkä Jumalan näkökulmasta” (Mt 16:23).

Ihminen ei tahdo nähdä Jumalaa orjan muodossa (Fl 2:7). Jeesuksen vastaus sanoo, että vain sillä, joka nöyryty ottamaan vastaan tässä palveluksessa ilmenevän alhaisuuden, on osuutta häneen, ja saa matkata hänen kanssaan kirkkauteen.

3. Mutta mihin Jeesus viittaa puhuessaan kylpemisestä ja jalkojen pesemisestä (j. 10)? Opetus sisältää aivan ilmeisesti viittauksen kasteen ja ehtoollisen sakramentteihin. Kaste merkitsee kertakaikkista puhdistumista kaikesta synnistä, ehtoollinen jatkuvaa puhdistumista ja paluuta kasteen armoon. Kaste on uudestisyntymisen pesu (Tt 3:5; 1 Kr 6:11). Se on ainutkertainen kunkin ihmisen elämässä, mutta siihen saa yhä uudelleen palata. Ehtoollisessa ja myös uskon ripissä on kysymys matkalla tarttuneiden syntien puhdistamisesta ja uskon vahvistamisesta. Vaikka Joh:sta puuttuukin ehtoollisen sakramentin asettaminen, jalkojen pesu viittaa myös siihen. Samaa voidaan sanoa kasteesta, jonka sanoma on esillä ennakoivasti jo luvussa 3 ja ehtoollinen luvussa 6.
4. Juudas on vakava muistutus Jumalan lahjojen väärinkäytöstä ja tuomionalaiseksi joutumisesta. Hän osallistui sekä ehtoolliseen että jalkojen pesuun, mutta ei uskossa vastaanottanut niiden lahjaa, puhdistumista. Kelvottomia ateriavieraita eivät olleet monin tavoin vajavaiset ja ymmärtämättömät opetuslapset, jotka kuitenkin tunnustivat Jeesuksen Herrakseen (j. 9). Juudas oli kelvoton, koska hän suostui Pahan houkutuksiin ja antoi sille hallintavallan sydämessään. Valo muuttui hänessä pimeydeksi, mitä symboloivat riipaisevasti jakeen 30 sanat ”Oli yö”, kun hän lähti ulos.

Yhteenveto: Meidän tämän päivän Jeesuksen seuraajien olisi hyvä miettiä Jeesuksen ensimmäisten oppilaiden tavoin: En kai se ole vain minä? Onko se tapa, jolla toimin sittenkään aina oikein?

III JEEBUS SELITTÄÄ TEKONSA MERKITYKSEN (Jh 13:12-15)

1. Jeesus antaa jalkojen pesulle kaksi merkitystä: Ensimmäinen liittyy keskeisesti hänen uhrikuolemaansa ja sen tuottamaan täydelliseen syntien sovittamiseen. Ellei opetuslapsi ota vastaan Jeesuksen palvelusta, hänellä ei ole yhteyttä häneen, *Jeesukseen*.
2. Mutta Jeesuksen tekoa on katsottava myös *toisesta* näkökulmasta: elleivät opetuslapset nöyryy palvelemaan Jeesuksen tavoin toisiaan, heillä ei ole yhteyttä myöskään *keskenään*.

Yhteenveto: Todellisuudessa voivat toistensa jalat pestä vain ne, joiden jalat Jeesus on ensin pessyt, eivätkä edes kaikki nekään. Sekin teko jää ulkokohtaiseksi, ellei sitä oteta vastaan sisäiseksi omaisuudeksi asti.

PÄÄTÖS

1. Päätän tämän saarnan siihen, mistä aloitin. Tekstimme ensimmäinen jae kuului:
Mutta ennen pääsiäisjuhlaa, kun Jeesus tiesi hetkensä tulleen, että hän oli siirtyvä tästä maailmasta Isän tykö, niin hän, joka oli rakastanut omiansa, jotka maailmassa olivat, osoitti heille rakkautta loppuun asti (rakkautta loppuu asti – sekä rakkauden olemusta ajatellen että ajallisesti) (Jh 13:1).
2. Kertomus jalkojen pesemisestä kuvaa Jeesuksen elämän saranakohtaa. Tähän saakka Jeesus oli kulkenut eteenpäin, kohti ajallisen elämänsä tarkoituksen täyttymystä pitkäperjantaina ja pääsiäisenä. Siitä alkoi paluu sinne, mistä Hän oli tänne tullutkin, Isän luo taivaaseen.
3. Eräät tahot kristikunnassa ovat tehneet Jeesuksen suorittamasta opetuslasten jalkojen pesusta sakramenttia muistuttavan toimituksen. Näin on mm. Rooman kirkossa, Ortodoksisessa kirkossa, Adventtikirkoissa ja eräissä pienissä evankelisissakin kirkoissa. Molemmissa katolisissa kirkoissa suoritetaan jokaisena kiirastorstaina jalkojen pesu, vertauskuvallisena toimituksena, ei sakramenttina. Myös Adventtikirkoissa jalkojen pesu on vertauskuvallinen toimitus, ja se suoritetaan peräti jokaisen ehtoollisen vieton yhteydessä.

Vaikka jalkojen pesuun sisältyy sakramenttien tavoin aine (vesi), se ei voi olla sakramentti, koska siihen ei sisälly Jumalan lupaus syntien anteeksiantamuksesta eli armosta. Myös historian todistus jalkojen pesun sakramentaalisuudesta on torjuva, sillä apostolinen aika enempää kuin alkukirkkokaan eivät tunne jalkojen pesua kirkon hengellisenä riittinä lainkaan.

Jeesuksen suorittama opetuslastensa jalkojen peseminen ns. viimeisen aterian yhteydessä oli vertauskuvallinen teko, jolla Jeesus opetti heille – ja myös meille – oikeaa suhtautumista häneen ja toinen toisiimme.

Ensimmäisenä pitkäperjantaina Kaikkivaltias Luoja asettui vapaaehtoisesti luotujensa, meidän syntisten pilkattavaksi, häväistäväksi, rääkättäväksi ja julmalla tavalla tapettavaksi pelastaakseen meidät. – Ajatelkaamme tänä iltana sekä Häntä että itseämme, mutta ennen muuta Häntä, Jeesusta Kristusta, jonka me tapoimme!

Aamen.

Matti Väisänen